

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухарев М. Социальные антиинституты / М. В. Сухарев // Экономическая социология : электронный журнал. – 2004. – Т. 5, № 5. – С. 63-73.
2. Weingast B. Why Developing Countries Prove So Resistant to the Rule of Law [Електронний ресурс] / Barry R. Weingast. – Dec. 2008. – 40 p. – Режим доступу : <http://politicalscience.stanford.edu/faculty/weingast/WeingastROL.pdf>.
3. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
4. Хорошилов О. Український варіант демократизації. Психологічні особливості процедурного сценарію [Електронний ресурс] / О. Хорошилов // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С. 52–57. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php?m=1&n=36&c=662>.
5. Johannessen J.-A. Explaining institutional change: aspects of an innovation in the new institutional economy / J.-A. Johannessen // Kybernetes. – 2008. – Vol. 37, Iss. 1. – P. 20-35.
6. Українське суспільство 1994–2004: соціологічний моніторинг / [за ред. Н. Паніної]. – К. : Заповіт, 2004. – 64 с.
7. Шабанова М. О некоторых преимуществах интеграции экономического и социологического анализа институциональных изменений. Статья 1: Институты, практики, роли [Електронный ресурс] / М. А. Шабанова // Экономическая социология : электронный журнал. – 2006. – Т. 7, № 4. – С. 11–26. – Режим доступу: http://ecsoc.msses.ru/data/868/587/1234/ecsoc_t7_n4.pdf.
8. Бергер П. Социальное конструирование реальности [Електронный ресурс] / П. Бергер, Т. Лукман. – 2001. – Режим доступу: http://www.people.nnov.ru/volkov/social_psychology/berger_p_luckmann_t
9. Сарторі Д. Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів і результатів / Д. Сарторі. – К.: АртЕк, 2005. – 212 с.
10. Вольчик В. Природа и причины качества экономических институтов / В. В. Вольчик, С. В. Ракша // Научные труды ДонНТУ. Серия : экономическая. – 2007. – Вып. 31-1. – С. 25-31.
11. Greif A. Cultural Beliefs and the Organization of Society : A historical and theoretical reflection on collectivist and individualist societies / A.Greif // The Journal of Political Economy. – Oct. 1994. – Vol. 102, Iss. 5. – P. 912-950.
12. Полтерович В. М. Политическая культура и трансформационный спад / В. М. Полтерович // Экономика и математические методы. – 2002. – Т. 38. – № 4. – С. 95-103.
13. Клейнер Г. Институциональные изменения : проектирование, селекция или протезирование? / Г. Б. Клейнер // Постсоветский институционализм / [под ред. Р.М. Нуриева, В.В. Дементьева]. – Донецк „Каштан”, 2005. – С. 408-433.
14. Третя сесія Верховної Ради Української СРСР дванадцятого скликання [Електронний ресурс] // Тексти невиголошених виступів : засідання 15 травня 1991р. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/zakon/skl1/BUL16/35.htm>
15. Searing D. Roles, Rules, and Rationality in the New Institutionalism / D. D. Searing // The American Political Science Review. – Dec 1991. – Vol.85, No. 4. – P. 1239-1260.
16. Лапкин В. Общественное мнение и изменение политических институтов в России и на Западе / В. В. Лапкин, В. И. Пантин // Политические институты на рубеже тысячелетий. – Дубна : ООО „Феникс+”, 2001. – 478 с.
17. Полтерович В. Трансплантація економіческих інститутів / В. М. Полтерович // Економіческая наука современной России. – 2001. – № 3. – С. 24-50.

УДК: 316.334.3(477)

Топалова С.О.
Харківський інститут банківської справи УБС НБУ

**ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ — ГІПЕРПРОСТІР, ПОЛІТИЧНІ
ІНСТИТУТИ — СИМУЛЯКРИ**

Досліджується сучасний стан політичної системи України та специфіка функціонування політичних інститутів, зумовлена системними характеристиками. Особливості політичного процесу, взаємодії влади та опозиції, влади і суспільства описуються із застосуванням термінології Ж.Бодрійара. Обґрутується висновок про те, що діяльність політичних інститутів є низкою симуляцій. Влада та опозиція, політичні партії і виборчий процес, прийняття законів і їх виконання розглядаються як продукти симуляції.

Ключові слова: політична система, політичні інститути, політичний процес, влада, опозиція, симулякри, симуляція.

Топалова С.А.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА УКРАИНЫ — ГИПЕРПРОСТРАНСТВО, ПОЛИТИЧЕСКИЕ ИНСТИТУТЫ — СИМУЛЯКРЫ

Исследуется современное состояние политической системы Украины и специфика функционирования политических институтов, обусловленная системными характеристиками. Особенности политического процесса, взаимодействия власти и оппозиции, власти и общества описываются с применением терминологии Ж.Бодрийара. Обосновывается вывод о том, что деятельность политических институтов представляет собой цепь симуляций. Власть и оппозиция, политические партии и избирательный процесс, принятие законов и их исполнение рассматриваются в качестве продуктов симуляции.

Ключевые слова: политическая система, политические институты, политический процесс, власть, оппозиция, симулякры, симуляция.

Topalova S.

UKRAINE'S POLITICAL SYSTEM — A HYPERSPACE, POLITICAL INSTITUTIONS — SIMULACRUM

The article examines the current state of Ukraine's political system and the specific functioning of political institutions, due to system performance. Features of the political process, the interaction of government and the opposition, the government and society are described using the terminology Jean Baudrillard. The conclusion is that the activities of political institutions is a chain of simulations. The power and the opposition political parties and the electoral process, the adoption of laws and their enforcement are regarded as products of political simulation.

Key words: political system, political institutions, political process, power, opposition, simulacrum, simulation.

Реалізація проголошеного Україною у 1990-х роках курсу на демократизацію почалася із активного імпортuvання інститутів демократії, точніше, їх зовнішніх форм. Власне, на цьому ж і завершилася. Сьогодні маємо політичну систему, яка, з одного боку, включає всі атрибути, процеси та інститути демократії, а з іншого — абсолютну відсутність внутрішнього змісту і базових принципів, які б хоч певною мірою наблизили форму до змісту, копію — до оригіналу. Внаслідок цього сформувалась „фасадна демократія”, за якої присутні лише назви відсутніх у реальності інститутів і процесів. Оскільки будь-яка схожість із реальними об'єктами їм не притаманна, усвідомлення суспільством суті української „демократії” базується на спостереженнях за симуляцією діяльності політичних інститутів і конкуренції влади і опозиції, а також, на індивідуальній чи соціально-груповій фантазії, що підказує зміст політичних образів „своїх” і „чужих”. Таким чином, у сучасному політичному житті закріпилися традиції виробництва і впровадження симулякрів, що знаходять своє відображення в їх різноманітних продуктах — партіях, рухах, протестах, політичних проектах і т.п. Цілковита заміна реальності її спотвореними копіями визначає

ключову тенденцію політичних і суспільних змін — регрес і деградацію.

Отже, актуальність дослідження визначається необхідністю діагностики стану сучасної політичної системи, виявлення симптомів і причин системних дисфункцій, пошуку засобів раціоналізації політичного життя. Метою статті є аналіз функціонування політичної системи та її окремих підсистем для виявлення у них ознак симуляції та наочної ілюстрації симулякрів, а також, з'ясування можливих тенденцій трансформації системи та факторів, що їх визначають. Основоположником теорії політичної симуляції є Ж. Бодрійар. З цих позицій досліджують специфіку сучасного політичного процесу С.Кочеров, С.Стroev, В.Малкін. Дослідженю сучасного стану політичної системи України присвячені роботи М. Обушного, О.Ярмиша, В.Журавського, М.Сазонова, О.Фісуна, О.Радченка, М.Шаповаленко.

Вирішення поставлених завдань доцільно і логічно розпочати із виявлення специфіки процесу симуляції у системі влади і владних відносин, взаємовідносин влади і суспільства.

Розуміння сутності і завдань державної влади та її різних гілок складалося у політичній науці протягом тривалого часу.

Філософи і теоретики політики протягом багатьох століть, аж до другої половини двадцятого, розглядали владу як реальну силу, могутню і здатну гарантувати безпеку у суспільстві, здійснювати регулятивні, контролюючі, розподільчі та інші функції, а опозиційні рухи і дії як такі, що неодмінно мають соціальне підґрунтя і спрямовані на зміни у системі влади відповідно до інтересів соціуму чи його окремих груп. М. Вебер, розробляючи вчення про легітимне панування, спирається на ідеї про те, що його основою є взаємні очікування: той, хто наказує, очікує підкорення наказам, а той, хто підкоряється – того, що накази матимуть той характер, який визнається ним як законний і справедливий. Результатом філософського обґрунтування і усвідомлення ідей минулого стало сучасне розуміння соціально-політичної сутності, завдань і функцій влади. Внаслідок їх подальшого політико-правового впровадження сформувалися різні форми і моделі держав, названих демократичними. Легітимний характер політичного панування став основою функціонування влади за демократичного політичного режиму. Влада, яка легально отримує свій статус, діє в рамках закону і визнається суспільством як правомірна, реалізує свою соціально-політичну місію. Суспільство, яке має засоби впливу й контролю за діяльністю влади, готове і здатне їх ефективно використовувати, тримає владу у стані постійного страху втрати статусу і, тим самим, змушує її до виконання ключових функцій. Саме такий спосіб функціонування влади та її взаємодії із суспільством мав би стати наслідком системних політичних реформ в Україні.

Однак процес тотальної симуляції кардинально змінює систему влади і владних відносин на всіх рівнях. Для останньої чверті ХХ ст. характерними для західноєвропейських науковців стали висновки про втрату владою соціального підґрунтя, зміну реальних взаємозв'язків із соціумом на їх видимість, імітацію реалізації основних функцій. Тобто і сама влада, і її діяльність у різних галузях, і розв'язанні нею проблем, і протести проти неї та її дій – усе це є симуляцією. Влада-симулякр за допомогою симулятивних дій, норм і законів намагається вирішити симульовані проблеми. Симулякр-опозиція симулює супротив цим діям і законам. Дії тих і інших не мають спільногго із реальністю і вирішенням реальних проблем. Так коротко можна охарактеризувати ті зміни, які відбулися у системі владних відносин. І хоча на ці зміни

першими звернули увагу західноєвропейські науковці, досліджуючи сучасний стан власних політичних систем, в українському суспільстві, на нашу думку, ці зміни є більш очевидними, і, фактично, тотальними, оскільки охоплюють усі підсистеми, діяльність усіх соціальних інститутів.

Для наочної ілюстрації викладеного проаналізуємо специфіку функціонування влади в незалежній Україні, більше акцентуючи увагу на тенденціях початку ХХІ ст. У якості основи для аналізу візьмемо основні процеси та показники діяльності влади, а саме: виборчий процес; взаємодію влади і опозиції, влади і суспільства; політичну комунікацію та специфіку інформаційного простору, що її забезпечує.

У демократичному суспільстві вибори є засобом формування влади, і водночас засобом контролю за її діяльністю. Сутність виборчого процесу полягає у забезпеченні практичної можливості кожного громадянина реалізувати свою владну суб'єктність шляхом безпосередньої участі у формуванні влади, а розвинуте виборче законодавство гарантує формування влади виключно на основі волевиявлення народу. Конституційні норми, що регламентують утворення і функціонування парламентських органів, урядових інститутів, забезпечують їх підконтрольність суспільству і політичну відповідальність. В умовах, що склалися у сучасній політичній системі України, вибори не виконують жодної із цих функцій. Прагнення влади забезпечити собі імідж легітимної, а системі – демократичної, є причиною низки симуляцій, які повністю замістили сутність виборчого процесу.

Аналіз формальних норм, що регулюють виборчий процес, а також, способів їх прийняття, перебігу виборів і втілення їх результатів у процес формування і функціонування органів влади дає підстави для виявлення системних симуляцій, пов'язаних із імітацією реалізації базового принципу демократії. 1. Симуляція демократизації і демократичності виборчого процесу, що включає: імітацію удосконалення законодавства і впровадження базових принципів демократичності виборчого процесу; імітацію слідування висновкам і порадам впливових європейських і вітчизняних експертних організацій; імітацію ролі виборів як засобу формування влади на основі маніпулятивного впливу на електоральну свідомість. 2. Симуляція політичної та електоральної конкуренції, в рамках якої здійснюється симуляція представництва соціальних інтересів, партійної та політично-програмної

конкуренції, що визначається специфікою сформованої в Україні кланово-олігархічної моделі політики і політичних відносин. 3. Симуляція електоральної участі і політичної активності мас, що стала атрибутом виборчого процесу. Виборчі кампанії 2000-х рр. відзначилися активними зусиллями і застосуванням різноманітних засобів і ресурсів для імітації електоральної активності і підтримки – від адміністративних до корупційних і маніпулятивних. Враховуючи наявність чітко вираженої тенденції до зниження рівня довіри у суспільстві до всіх політичних сил та зростання політичної апатії, можемо зробити висновок про подальшу активізацію їх зусиль у напрямку симуляції електоральної участі. 4. Симуляція легітимності сформованих „шляхом виборів” інститутів влади, яка включає всі вищезгадані імітації, а також, імітацію процедури формування відповідних представницьких органів виключно за законом і результатами волевиявлення.

Таким чином, виборчий процес в Україні є низкою симуляцій, що охоплюють усі його аспекти і етапи. В умовах тотального ігнорування основоположних норм і принципів виборчого права, вкрай низького рівня громадянської культури, нерозуміння сутності виборів як інституту демократії, симуляції повністю заміщують будь-які форми раціональної політичної участі і діяльності. В такій ситуації інститут виборів відіграє виключно негативну роль для суспільства, оскільки є, по-перше, формою тотального політичного обману суспільства з приводу його політичної суб'єктності, по-друге, засобом спрямування політичної енергії суспільства у хибне русло. У той же час, він є цінністю для влади, бо, крім зазначеного, забезпечує безболісне для неї „випускання негативної суспільної енергії”, є одночасно нагодою і засобом впровадження чергових „порцій” соціально-політичних міфів, приводом для „заговорювання” суспільних проблем без реальних перспектив їх вирішення.

Закономірним наслідком стає подальша симуляція діяльності виборних органів влади та їх підконтрольності народу, конкретні прояви якої можемо простежити. Окрім низки вад, маніпулятивних і корупціогенних чинників, закладених у процесі „вдосконалення” виборчого законодавства у 2011 р., які уже самі по собі нівелюють роль виборів, застосування різноманітних технологічних прийомів забезпечення необхідного результату, що довершують симуляцію виборчого процесу,

логічним завершенням процесу є формування представницьких інституцій згідно діючих правових норм. За відсутності конституційних положень про формування правлячої коаліції, норми про імперативний мандат і традицій партійної дисципліни, практики постійної міграції депутатів між фракціями через „зміну політичних позицій, ідей і поглядів” навіть цілком легітимні вибори втрачали б свій зміст. Оскільки „конституційна логіка” не вийшла на рівень усвідомлення необхідності інституціоналізованої парламентської більшості, забезпечення прямого відбиття результатів волевиявлення на партійно-фракційній структурі парламенту, впровадження ефективних механізмів контролю за діяльністю влади шляхом чіткого визначення повноважень владних інститутів, адекватних існуючій формі правління, вибори не мають сенсу. Таким чином, виборчий процес в Україні, використовуючи термінологію Ж.Бодріяра, можна характеризувати як втрату будь-якого зв'язку із реальністю, чистий симулякр.

Тотальною симуляцією є і подальша діяльність влади. Для позбавлення суспільства реальності соціального влада запускає різноманітні дискурси: кризи, нових грандіозних проектів, успіхів, що роблять можливою їх реалізацію та ін. Зараз, у передвиборчий період, їх можна бачити особливо наочно і у значній кількості. При тому, що попередники залишили „зруйновану країну і економіку”, нинішня влада забезпечила економічне зростання, яке дає можливості реалізувати соціальні ініціативи президента, вирішити проблеми забезпечення житлом та ін. Тобто, змішуючи реальність і бажання, влада переносить суспільство у гіперреальність. У таких умовах і загроза для влади виходить не із реальності, а від симуляції, що і змушує її „грати у реальність”. У якості наочної ілюстрації можемо навести „зусилля” влади, спрямовані на боротьбу із корупцією. З одного боку, приймаються закони, що забезпечують „ефективне вирішення проблеми”, навколо них розгортаються інформаційні кампанії, а з іншого – корупційні скандали у вищих владних інститутах закінчуються нічим. Особливо показовим у цьому плані є порівняння однотипних фактів, що мали місце майже одночасно у різних системах: корупційний скандал навколо особи президента ФРН та у Верховній Раді України з приводу підкупу депутатів. Президент залишив посаду, оскільки „отримував позики на більш вигідних умовах, ніж їх можуть отримати

інші громадяни”. Генеральна прокуратура України не порушила кримінальної справи ні за фактом корупційних дій, ні за фактом наклепу, а Генеральний прокурор у інтерв'ю загальнонаціональному телеканалу заявив про те, що це моральна справа парламенту і депутатів. Оскільки процес симуляції „виносить” за рамки реального і раціонального будь-які дії, перетворює встановлений порядок у всезагальний безпорядок, анулює розбіжності між ними, то й закони, що приймаються владою не можуть регулювати і вирішувати реальні проблеми.

Формально в Україні є опозиція. Назвати її реальною опозицією неможливо хоча б з огляду на невиконання нею основних функцій, притаманних опозиції у демократичних режимах, відсутність нормативного забезпечення її діяльності та захисту прав. Фактично вона лише частково реалізує функцію критики влади, і то, у межах, визначених владою. Конкурентом за владу сьогодні опозиція не виступає, функції контролю не реалізує. Таке її становище вже вказує на симуляцію опозиції. Але, якщо правовий статус, допуск до ЗМІ, можливі масштаби опозиційних акцій протесту значною мірою залежать від волі і діяльності влади, яка симулює наявність опозиції, оскільки намагається створити авторитарному кланово-олігархічному режиму імідж демократичного і визначає для себе міру власної симуляції опозиції, то деякі дії опозиції прямо вказують на симуляцію опозиції нею самою. Зокрема йдеться про голосування у Верховній Раді у листопаді 2011 р. за „старий-новий” закон про вибори депутатів ВРУ.

Таким чином, влада перетворилася на симулякр, що продукує інші симулякри, за допомогою яких намагається імітувати свою реальність. Такими засобами імітації реальності виступають і політичні партії, які функціонують у вигляді партійних субститутів і симулякрів [2, с.110-113], і опозиція, критика і конкуренція, програми розвитку і стратегії реформ. Таким чином, на рівні політичної системи складається ситуація, коли сфера публічної політики наповнюється симуляками „дотримання принципів демократії”, „удосконалення законодавства”, „зростання ВВП”, „задоволення соціальних потреб”, а реальні політичні рішення виносяться за межі публічного обговорення і публічної політики як такої приймаються вузьким колом осіб і стають лише предметом коментування.

На особливу увагу заслуговує специфіка комунікації між політичними інститутами, інститутами і суспільством, та специфіка

інформаційного простору, що цю комунікацію забезпечує. „Ми знаходимся у всесвіті, у якому стає все більше і більше інформації і все менше і менше змісту” – зазначає Ж.Бодрійяр. Формулюючи три гіпотези з приводу кореляції інформації і змісту, автор зупиняється на останній, згідно з якою між ними існує жорстка і необхідна кореляція у тій мірі, в якій інформація прямо руйнує чи нейтралізує зміст, „пожирає” і комунікацію, і соціальне [1]. Тобто, втрата змісту, на думку дослідника, безпосередньо пов'язана із діяльністю ЗМІ. Головні причини він вбачає у тому, що інформація імітує комунікацію, замість того, щоб стимулювати до неї, не виробляє зміст, а розігрує його, перетворює у деяку туманність. Таким чином, відбувається замикання процесу і перетворення його на гіперреальний. „Інформація, у яку перетворюється і з допомогою якої поширяється подія уже є деградованою формою цієї події” [1] – так характеризує Ж.Бодрійяр ступінь відповідності інформації і змісту.

Підтвердження можна знайти як у загальній інформаційній стратегії держави, окремих ЗМІ, так і у конкретних щоденних інформаційних повідомленнях. Так, за часів президента Л.Кучми, коли свобода інформації була фактично відсутня, а основою інформаційних повідомлень були „темники”, зміст подій цілеспрямовано деформувався, але в одному і чітко визначеному напрямку. Свобода інформації, що стала головним здобутком 2004 року, швидко перетворилася на протилежність. Сьогодні телевізійний простір переповнений різноманітними „аналітичними” програмами, „ток-шоу” – „Велика політика”, „Шустер-live”, „5 копійок” та інші подібні програми, що спершу сприймалися як суттєве завоювання демократії, наочна ілюстрація свободи слова та інформації, вже стали однією з головних загроз демократизації. Незважаючи на різноманітність у назвах і видимому призначенні, всі вони побудовані за канонами політичного шоу-бізнесу. Традиційними учасниками програм є професійні шоумени від кожної політичної сили, які вибудовують обрану нею модель симуляції політичної реальності.

Про те, що діється в країні і світі дізнаємося з випусків новин. Те, про що дізналися, стає реальністю. Однак ця реальність є спотвореною, з огляду на кілька обставин. 1. У випусках новин повідомляється не про всі, навіть важливі події, з огляду на існування низки обмежувальних чинників, пов'язаних не лише із ступенем свободи інформації, регламентованим

існуючим політичним режимом, але й вимогами щодо рейтинговості програм, політичними уподобаннями власників каналів та ін. 2. Особливості політичних процесів, що відбуваються в конкретний період часу, потребують відповідних соціальних настроїв і моделей соціальної активності. Залежно від того, що є бажаним для влади у цей час – відчуття оптимізму, патріотизму, власної значимості, зовнішньої або внутрішньої загрози й страху, ЗМІ застосовують відповідні технології активізації політичних пристрастей, конструювання загроз чи підтримання оптимізму, а підбірки подій, про які повідомляється у випусках новин, вписуються в рамки цих технологій і сприяють реалізації визначеної політичної мети. 3. Конструювання теленовин передбачає наявність відпрацьованого алгоритму, що включає критерії й ознаки значимості подій та набір способів їх подачі глядачеві. Завдяки цьому в теленовинах передусім висвітлюються події не стільки суспільно значимі, скільки ефектні і драматичні. Найчастіше висвітлюється не суть самої події, а різні її „PR- боки”.

Отже, результатом 20-річного реформування стала система-симулякр. Зовнішні форми можуть наповнюватися різним змістом, залежно від ракурсу спостереження: демократична система із законодавчо закріпленими принципами, інститутами

демократії; тотально корумповані система на всіх рівнях влади із відсутністю будь-яких механізмів впливу на неї; система переходного типу, у якій відбувається процес становлення демократичних інститутів; інформаційне суспільство з усіма його ознаками й атрибутами. Сутність цього симуляку у тому, що сучасна політична система України, з одного боку, цілком не підпадає під жодну з характеристик, а з іншого – втілює усі ці характеристики водночас.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є пошук засобів нейтралізації політичної симуляції, розробка стратегічної моделі політичної системи та визначення можливих шляхів її реформування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодрийяр Ж. Симулякри и симуляция [Електронний ресурс] / Ж.Бодрийяр. – Режим доступу:
http://lit.lib.ru/k/kachalow_a/simulacres_et_simulation.html
2. Топалова С. Симулякри як основа діяльності українських політичних партій / С.О. Топалова // Динаміка політичного режиму в Україні (прогнозний аспект). Матеріали засідання „Круглого столу” „Політичний режим в Україні: інституціональні виміри та динаміка розвитку” 24 листопада 2011р. – Харків, 2011. – 115 с.

УДК 324:342.8

Авксентьев А.О

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ТЕОРІЯ ГОЛОСУВАННЯ: ПРОЦЕДУРИ, КРИТЕРІЇ, ПАРАДОКСИ

Дослідження містить порівняльний аналіз деяких процедур голосування у їхньому співвідношенні до раціональних «критеріїв справедливості». Розглядаються „парадокси” теорії голосування, а також специфічні особливості кожної моделі. Актуальність теми пов’язана з необхідністю визначення оптимальної процедури для проведення виборів різних рівнів в Україні, яка б найвищою мірою забезпечувала справедливе представництво інтересів виборців.

Ключові слова: колективні рішення, процедури голосування, критерії справедливості, виборці, лінійні порядки вподобань, абсолютна більшість.

© Авксентьев А.О., 2012.